

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

*«Τάση για Εισδοχή: μια προσπάθεια για την περιγραφή της
σχέσης της Τάσης για Εισδοχή με την Αυτοεκτίμηση, την Εισδοχή
και τη Σχεσιακή Αλληλεξάρτηση »*

Γεώργιος Ε. Καστρινάκης

Επιβλέπων καθηγητής: Γεώργιος Αμπακούμκιν

ΒΟΛΟΣ 2005

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3351/1
Ημερ. Εισ.: 16-09-2005
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΕΑ
2005
ΚΑΣ

*Το άγχος και η αγωνία για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας αφιερώνεται
στους μαθητές που περνούν το διάλειμμα μόνοι τους, αλλά κυρίως στους
παιδαγωγούς που ανησυχούν για τα παιδιά αυτά.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ</u>	4
---------------------------------	----------

<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u>	5
------------------------------	----------

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	7
------------------------------	----------

Η ΕΙΣΔΟΧΗ ΣΑΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΜΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ.....	7
ΑΙΤΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΙΣΔΟΧΗ.....	8
ΤΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΣΗΜΟ ΤΗΣ ΕΙΣΔΟΧΗΣ	8
ΕΙΣΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ	9
«ΕΠΑΡΚΕΙΑ» ΣΤΗΝ «ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΙΣΔΟΧΗ».....	9
ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ.....	10
ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΙΣΔΟΧΗ	11
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΙΣΔΟΧΗ.....	12
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΕΙΣΔΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΙΣΔΟΧΗ.....	13
Η ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΕΙΣΔΟΧΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΣΧΕΣΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ	13
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	14

<u>ΜΕΘΟΔΟΣ</u>	14
-----------------------------	-----------

ΣΧΕΔΙΟ	14
ΔΕΙΓΜΑ	14
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	15
ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ.....	15

<u>ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ</u>	16
----------------------------------	-----------

<u>ΣΥΖΗΤΗΣΗ</u>	16
------------------------------	-----------

<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	19
----------------------------------	-----------

<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</u>	21
-------------------------------	-----------

Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	21
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	21

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας πολύτιμη φάνηκε η ψυχολογική υποστήριξη των φίλων και συμφοιτητών μου που ευχαριστώ ιδιαίτερα. Φυσικά πολύτιμη ήταν και η καθοδήγηση του κ. Γεωργίου Αμπακούμκιν, Λέκτορα στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, και οφείλω να τον ευχαριστήσω για τη συνεργασία μας. Τέλος θέλω να ευχαριστήσω όλους όσους με διευκόλυναν στη διεξαγωγή του ερευνητικού μέρους της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Γεώργιος Ε. Καστρινάκης

Αύγουστος, 2005

Πρόλογος

Στις πρακτικές μου ασκήσεις στην αρχή του τελευταίου έτους των σπουδών μου στο Παιδαγωγικό τμήμα Ειδικής Αγωγής είχα αναλάβει να κάνω παρακολούθηση και καταγραφή συμπεριφοράς σε ένα κορίτσι με το όνομα Κατερίνα. Ήταν 7 χρόνων και πήγαινε στην Β' τάξη δημοτικού. Μου δόθηκε το παιδί αυτό για τρεις λόγους: Είχε χαμηλή σχολική επίδοση, δεν είχε παρέες και είχε πάρα πολύ χαμηλή αυτοεκτίμηση. Από την παρατήρηση αλλά και κάποιους μικρό - πειραματισμούς φάνηκε ότι πράγματι το παιδί δεν πίστευε στις ικανότητες του. Ακόμα δεν έκανε παρέα με άλλα παιδιά όμως της άρεσε να συναναστρέφεται με συνομήλικους.

Αυτό το φαινόμενο έχει παρατηρηθεί και από συγγραφείς στον τομέα των παιδαγωγικών. Για παράδειγμα αναφέρεται ότι πολλά παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες φαίνεται να έχουν έλλειψη αυτοπεποίθησης και χαμηλή αυτοεκτίμηση. Βρίσκουν δύσκολο να μιλήσουν με άλλο κόσμο και να χειριστούν κοινωνικές περιστάσεις (Wilson, 2002). Επίσης η Τσοβίλη Θ. (2003) διακοσμεί το οπισθόφυλλο στο βιβλίο της με την παρακάτω περίπτωση «...τότε δεν είχα φίλους, δεν έπαιζα με κανένα παιδί. Στο διάλειμμα καθόμουν μόνος. Ντρεπόμουν που δεν μπορούσα να διαβάσω ή να γράψω ορθογραφία σωστά. Φοβόμουν να διαβάσω όταν με μάλωνε για τα λάθη μου η κυρία ή όταν με σήκωνε στον πίνακα για να γράψω και το χέρι μου έτρεμε, «τα έπαιζα» εκείνη την ώρα. Αγχωνόμουν πάντα και για το παραμικρό: εάν θα γράψω καλά, εάν θα διαβάσω, εάν θα αποκτήσω ποτέ μου φίλους... Ο Νικόλας, έφηβος σήμερα, περιγράφει πώς αισθανόταν πριν διαγνωσθεί ως δυσλεξικός και πριν αντιμετωπίσει το πρόβλημα του με τη βοήθεια ειδικού παιδαγωγού».

Από την άλλη ο Παντελής, φίλος μου από την σχολή, είχε επαφές με όλους και γνώριζε εκπληκτικά πολύ κόσμο. Φαινόταν να πιστεύει στις δυνάμεις του και να μην απογοητεύεται εύκολα. Επιπλέον είχε καλή βαθμολογία στην σχολή και παράλληλα είχε επιτυχίες με ό,τι ασχολούνταν. Μια γνωστή μου κοπέλα πάλι, αρκετά ικανή σαν φοιτήτρια, με πολλά ενδιαφέροντα, αρκετά δραστήρια δεν φαινόταν να ενδιαφέρεται για κοινωνικές συναναστροφές. Συνήθιζε να είναι απόμακρη από όλους, συζητούσε μόνο αν κάτι ήταν απαραίτητο για τα ακαδημαϊκά θέματα και δεν φαινόταν να προσπαθεί να μπει σε κάποια από παρέες την ώρα των διαλειμμάτων στις παραδόσεις των μαθημάτων της σχολής.

Παρατηρώντας τις παραπάνω περιπτώσεις μου γεννήθηκε μία απορία: Μήπως η διάθεσή για κοινωνική συναναστροφή έχει σχέση με το πόσο ικανοί πιστεύουμε ότι είμαστε σαν άτομα γενικότερα; Μήπως πάλι όλοι έχουμε διάθεση για κοινωνική συναναστροφή αλλά το αν καλύπτεται αυτή η τάση μας ή όχι αλληλεπιδρά με την αυτοεκτίμησή μας; *Μας ενδιαφέρει όλους το ίδιο η ενασχόληση με κοινωνικές συναναστροφές;* Το ερώτημα αυτό μου φάνηκε πολύ ενδιαφέρον αφού συχνά αναφέρεται από δάσκαλους που έχω συνεργαστεί, πώς τα παιδιά που τους παρέχεται ειδική αγωγή λόγω έντονων μαθησιακών δυσκολιών παρουσιάζουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και είναι αποτραβηγμένα από παρέες. Θα μπορούσε ίσως η αυτοεκτίμηση να σχετίζεται με τη διάθεση για κοινωνική αλληλεπίδραση;

Εισαγωγή

Η *τάση για εισδοχή* είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται καθημερινά μέσα στο σχολικό χώρο όπως και σε πολλές διαστάσεις της καθημερινής ζωής. Πολλές εμπειρίες, στάσεις, γνώσεις, αξίες σχηματίζονται μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση. Η τόσο πολυσυζητημένη στον παιδαγωγικό τομέα κοινωνικότητα, έχει σαν ένα κεντρικό στοιχείο την *τάση για εισδοχή* δηλαδή, την καταρχήν διάθεση του ατόμου να αλληλεπιδράσει με άλλα άτομα. Παιδιά απομονωμένα, που δεν δείχνουν να συναναστρέφονται με συνομηλίκους, παιδιά τα οποία έχουν αποκλειστεί από τις παρέες των συνομηλίκων ή παιδιά που διστάζουν να μπουν σε μια παρέα, είναι συχνά αντικείμενο προβληματισμού για τους παιδαγωγούς, που συνήθως θεωρούν τη συμπεριφορά αυτή ασυνήθιστη και αρκετές φορές απορούν εάν είναι υγιής. Αυτή η εργασία έχει σκοπό να εξετάσει τις μεταξύ των ατόμων διαφορές στο επίπεδο της *τάσης τους για εισδοχή*. Για τη βαθύτερη κατανόηση της πιθανής αυτής διαφοροποίησης ελέγχεται η σχέση της *τάσης για εισδοχή με την αυτοεκτίμηση, την επάρκεια εισδοχής και τη σχεσιακή αλληλεξάρτηση*.

Η εισδοχή σαν παρατηρήσιμο φαινόμενο

Ένα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο της καθημερινότητάς μας είναι να βλέπουμε ανθρώπους να διασκεδάζουν μαζί, να δουλεύουν μαζί, να τρώνε μαζί ή απλά να βρίσκονται μαζί στον ίδιο χώρο. Σε μια έρευνα που έγινε με δείγμα φοιτητές βρέθηκε ότι αυτοί προτιμούσαν να περνούν περισσότερο από το μισό χρόνο της ημέρας μαζί με άλλα άτομα (O'Connor, Rosenblood, 1996). Η επιθυμία μας αυτή για κοινωνική αλληλεπίδραση έχει οριστεί σαν «*τάση για εισδοχή*» (affiliation tendency) (Heckert, 2000). Μάλιστα υποστηρίζεται (Hogg & Vaughan, 2002) ότι, οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν ανάγκη να είναι μαζί, και να αλληλεπιδρούν με άλλους. Ο Hodson (2004) βρήκε ότι η συλλογική εργασία για πολλούς ανθρώπους ήταν ευχάριστη επειδή κάλυπτε την *τάση για εισδοχή*. Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί (Rose, Shoham, Kahle, Batra, 1994) ότι οι άνθρωποι με αυξημένη *τάση για εισδοχή* είναι περισσότερο δεκτικοί στην αποδοχή κοινωνικών αξιών και κανόνων κάτι που φαίνεται και στον τρόπο ντυσίματος τους. Πολύ πρώιμα ο McDougall (1908) πίστευε ότι η εισδοχή είναι μια εκ γενετής τάση των ανθρώπων να συγκεντρώνονται μαζί. Φαίνεται λοιπόν ότι η *τάση για εισδοχή* υπάρχει στους ανθρώπους.

Αιτιολογώντας την εισδοχή

Αρκετές θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν επιδιώξει να εξηγήσουν το φαινόμενο της εισδοχής. Κάποιες προσεγγίσεις ερμηνεύουν την εισδοχή σαν μια ενστικτώδη τάση. Η «κοινωνική τάση», όπως αναφέρεται, είναι ένα από τα εννέα βασικά ένστικτα, σύμφωνα με μια εξελικτική προσέγγιση (Παπαδόπουλος, 1997). Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία η διάθεση για κοινωνική αλληλεπίδραση στους ανθρώπους αλλά και σε είδη ζώων είναι εγγεγραμμένη στα γονίδια. Μια παρόμοια άποψη από την πλευρά της συγκριτικής ψυχολογίας η «προδιάθεση για κοινωνικότητα» είναι μια τάση με βιολογικό υπόβαθρο, αλλά προσαρμόζεται περιβαλλοντικά σύμφωνα με το εάν διευκολύνει η όχι την επιβίωση οργανισμού και καλύπτει τις ανάγκες διαβίωσης. (Κούρτοβικ, 1998). Σύμφωνα λοιπόν με τη συγκριτική ψυχολογία ένας οργανισμός με κοινωνική προδιάθεση θα επιδιώξει την κοινωνική ζωή τόσο ώστε να μη στερηθεί την καλιψη άλλων βασικών του αναγκών όπως η τροφή ή ο σύντροφος. Νεότερες προσεγγίσεις από συμπεριφοριστικές καταβολές θεωρούν ότι η τάση για εισδοχή προσφέρει στο άτομο άμεσα οφέλη. Το να βρίσκεται ένας άνθρωπος μαζί με άλλους ανθρώπους συμβάλλει στη μείωση του άγχους, στην παροχή πληροφοριών και την καλύτερη προσαρμογή της συμπεριφοράς στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος (Hewstone, 2001). Μια τέτοια προσέγγιση είναι και η θεωρία της κοινωνικής ανταλλαγής, που υποστηρίζει ότι οι διαπροσωπικές επαφές αντιπαρέχουν στους εταίρους οφέλη, υλικά και μη (Foa & Foa 1975). Για παράδειγμα σε μια διαπροσωπική σχέση θα μπορούσε ο ένας εταίρος να διευκολύνει τον άλλο σε κάποια εργασία του, να του δανείσει χρήματα, να αποσπάσει πληροφορίες, να καλύψει συναισθηματικές του ανάγκες ή να δημιουργήσει κάποιου τύπου συμμαχία. Υποστηρίζεται επίσης, ότι η εισδοχή προστατεύει τα άτομα από το αίσθημα μοναξιάς (Hewstone, Stroebe, 2001). Μια ποικιλία από προσεγγίσεις προσπαθούν να εξηγήσουν το φαινόμενο της εισδοχής με διαφορετικές αιτιολογίες. Κοινό σημείο όμως όλων των προσεγγίσεων είναι ότι τα άτομα έχουν τάση για εισδοχή.

Το συναισθηματικό πρόσημο της εισδοχής

Παραπάνω φάνηκε, ότι η εισδοχή είναι ένα παρατηρήσιμο φαινόμενο της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Η εισδοχή δείχνει να είναι και κάτι το επιθυμητό. Γι' αυτό ίσως και κάποιες φορές προσεγγίζεται ως ανάγκη για εισδοχή (affiliation need). Η «ανάγκη για εισδοχή» γίνεται αφορμή για δραστηριότητες επικοινωνίας μέσω

διαδικτύου (Moody, 2001. Shaw, Gant, 2002.), καθώς και για κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις (Perren, Arber, Davidson, 2003). Η εισδοχή μπορεί να αναδειχτεί σαν μια επιθυμητή συμπεριφορά, αν λάβουμε υπόψη τι συμβαίνει ελλείψει αυτής. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα κελιά απομόνωσης στις φυλακές, όπου σαν τιμωρία στερείται στον κρατούμενο η δυνατότητα για εισδοχή. Και γενικά έχει παρατηρηθεί ότι η κοινωνική απομόνωση μπορεί να επιφέρει αισθήματα μοναξιάς και πνευματικές ασθένειες (Lilly 1956).

Εισδοχή και σχεσιακή αλληλεξάρτηση

Από άτομο σε άτομο διαφοροποιείται όχι μόνο το βαθμός της εισδοχής αλλά και ο τρόπος. Παρατηρείται, ότι κάποια άτομα έχουν αυξημένο αριθμό κοινωνικών σχέσεων, καλλιεργημένες κοινωνικές δεξιότητες, αλλά σπάνια αναπτύσσουν βαθιές και διαρκείς φιλίες. Παρουσιάζουν δηλαδή *χαμηλή σχεσιακή αλληλεξάρτηση* (Franzoi, 2002). Παραδείγματα χαμηλής σχεσιακής αλληλεξάρτησης υπάρχουν στην δυτική αμερικανική κουλτούρα και σε αρκετές ευρωπαϊκές. Αντίθετα, κάποια άτομα ικανοποιούν τις ανάγκες για εισδοχή μέσα από στενές φιλίες που διαρκούν πολλά χρόνια. Αυτά τα άτομα παρουσιάζουν *υψηλή σχεσιακή αλληλεξάρτηση*. Παραδείγματα υψηλής σχεσιακής αλληλεξάρτησης ενσωματώνονται στη ρωσική και στην ιαπωνική κουλτούρα (Franzoi, 2002). Η *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* δείχνει το βαθμό που ένα άτομο προσδιορίζει την εικόνα του εαυτού του σύμφωνα με τις στενές κοινωνικές του επαφές (Cross, Bacon & Morris, 2000). Άτομα με *χαμηλή σχεσιακή αλληλεξάρτηση* βλέπουν τον εαυτό τους ως αυτόνομο, μοναδικό, μη επηρεασμένο από το κοινωνικό περιβάλλον και ανεξάρτητο από τους άλλους. Τα άτομα αυτά εισέρχονται και εγκαταλείπουν κοινωνικές σχέσεις και ρόλους πολύ εύκολα (Lukes, 1973). Απεναντίας, άτομα με υψηλή σχεσιακή αλληλεξάρτηση είναι πολύ πιθανότερο να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους παρόμοιο με στενούς φίλους απ' ό,τι άτομα με χαμηλή *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* (Cross, Morris, Gore, 2002).

«Επάρκεια» στην «τάση για εισδοχή»

Η *τάση για εισδοχή* θα μπορούσε να ειπωθεί ότι είναι μια παράθεση για κοινωνική αλληλεπίδραση. Όμως κάποια άτομα ικανοποιούν περισσότερο ή λιγότερο αυτή τους την τάση, παρουσιάζοντας με αυτό τον τρόπο διαφορετική «*επάρκεια εισδοχής*». Οι κοινωνικές δεξιότητες, έχει αναφερθεί ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κάλυψη της εισδοχής (Wilson, A., 2002). Αυτό είναι ίσως και

αναμενόμενο αφού άτομα με αυξημένη κοινωνική ικανότητα μπορεί να γίνονται πιο εύκολα αποδεκτά. Επίσης, παράγοντες όπως ο χαρακτήρας (ντροπαλότητα, κατάθλιψη, εσωστρέφεια), η συμπεριφορά και ιδιόζουσες συνθήκες, όπως για παράδειγμα η παραμονή σε νοσοκομείο για μεγάλο χρονικό διάστημα ή οι δυσκολίες μετακίνησης, μπορεί να διευκολύνουν είτε να παρακωλύουν την κοινωνική αλληλεπίδραση (Berschied, Reis, 1998). Ο τρόπος που ένα άτομο αλληλεπιδρά κοινωνικά με τους γύρω του, έχει σημαντικό ρόλο για την ικανότητα κάλυψης της *τάσης για εισδοχή* (Nurmi, Toivonen, Salmela-Aro, Eronen, 1997). Για παράδειγμα, η ασυνείδητη μίμηση της στάσης του σώματος κάνει τα άτομα περισσότερο αποδεκτά. Άτομα που νιώθουν άγχος στις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις δείχνουν να έχουν λιγότερη αυτοπεποίθηση και λειτουργούν σαν να έχουν μειωμένη *τάση εισδοχής* αφού εμφανίζουν και μειωμένες κοινωνικές συναναστροφές. Παρ' όλο λοιπόν που η παρατηρούμενη συμπεριφορά των ατόμων αυτών υποδεικνύει μειωμένη *τάση για εισδοχή* κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Η αυξημένη κοινωνική απομόνωση είναι αποτέλεσμα άγχους (Geist, Hamrick, 1983). Αυτό το εύρημα υποδηλώνει ότι η *τάση εισδοχής* και η εισδοχή δεν ταυτίζονται. Η *τάση εισδοχής* υποδηλώνει επιθυμία ή έστω διάθεση για εισδοχή. Κάτι τέτοιο όμως δεν σημαίνει άμεσα και κάλυψη αυτής της *τάσης για εισδοχή*. Το πόση επάρκεια υπάρχει στην κάλυψη ή όχι της *τάσης για εισδοχή* σε αυτή την εργασία θα υποδηλώνεται με τον όρο «*επάρκεια εισδοχής*». Η «*επάρκεια εισδοχής*» είναι ένας όρος ο οποίος απ' όσο γνωρίζω δεν αναφέρεται στην βιβλιογραφία, αλλά θα χρησιμοποιηθεί εδώ, ώστε να καλύψει τις ανάγκες αυτής της εργασίας, προσδιορίζοντας έτσι, το εάν καλύπτεται ή όχι η *τάση για εισδοχή*.

Σύνοψη

Η εισδοχή στο παραπάνω κείμενο προσεγγίστηκε ως προς τρεις εκφάνσεις. Την *τάση για εισδοχή*, την *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* και την *επάρκεια εισδοχής*. Η *τάση για εισδοχή* υποδεικνύει την διάθεση για κοινωνική αλληλεπίδραση. Η *επάρκεια εισδοχής* από μεριά της υποδεικνύει το βαθμό ικανοποίησης της *τάσης εισδοχής*, ενώ τέλος η *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* δείχνει το βαθμό που ένα άτομο προσδιορίζει τον εαυτό του σύμφωνα με τις στενές κοινωνικές του επαφές (Cross et al. 2000).

Αυτοεκτίμηση

Σύμφωνα με τον Coopersmith, (1984) η αυτοεκτίμηση ορίζεται ως η αξιολόγηση που κάνει το άτομο (και συνήθως διατηρεί) σε σχέση με τον εαυτό του.

Αυτή εκφράζει μια στάση αποδοχής ή αποδοκιμασίας και δείχνει το βαθμό στον οποίο το άτομο πιστεύει ότι είναι ικανό, σημαντικό, επιτυχημένο και άξιο. Ο Rosenberg, (1986) ορίζει την *αυτοεκτίμηση* ως την «θετική ή αρνητική στάση που έχει το άτομο προς τον εαυτό του». Οι Hogg & Vaughan (2002) από μεριά τους ορίζουν την *αυτοεκτίμηση* ως τα αισθήματα και τις αξιολογήσεις γύρω από τον εαυτό. Άτομα με υψηλή *αυτοεκτίμηση* αναμένεται να έχουν αυτοσεβασμό, να θεωρούν τον εαυτό τους αξιόλογο, να αιτιολογούν τις επιτυχίες τους στην προσωπική τους ικανότητα και τις αποτυχίες τους σε εξωτερικούς παράγοντες, να είναι συναισθηματικά σταθεροί και να επηρεάζονται δυσκολότερα. Άτομα με χαμηλή *αυτοεκτίμηση* αναμένεται να εμπιστεύονται λιγότερο τις ικανότητές τους, να αποδίδουν τις επιτυχίες τους σε εξωτερικά αίτια και τις αποτυχίες τους στην προσωπική τους ικανότητα, να επηρεάζονται εύκολα και να είναι ευαίσθητα στην απόρριψη (Hogg & Vaughan, 2002). Η χαμηλή *αυτοεκτίμηση* έχει συσχετιστεί με χαμηλή σχολική επίδοση (Μακρή – Μπότσαρη, 2001), με προβλήματα συμπεριφοράς και παραβατικές συμπεριφορές (Wilson, 2002), με κατάθλιψη, με αυτοκτονία (Κλεφτάρας, 1998), με δυσκολία στην αυτο-έκφραση (Pennebaker, 1997), με ψυχολογική αστάθεια, με πρώιμη / ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη (Leary, Tambor, Terdal, Downs, 1999), με διαταραχές στην διατροφή, όπως ανορεξία ή παχυσαρκία (Olivardia, Borowiecki, 2000) και με αρνητική άποψη για την εξωτερική τους εμφάνιση.

Το αίσθημα της ανικανότητας μπορεί να μειώσει την *αυτοεκτίμηση* (Belcher, DiBlasio, 1990). Η *αυτοεκτίμηση* σχετίζεται αρνητικά με την αποτυχία, την κριτική, την απόρριψη και άλλα γεγονότα που έχουν αρνητικές συνέπειες σε σχέση με άλλες γνωστές καταστάσεις. Η *αυτοεκτίμηση* συνδέεται θετικά με την προσωπική επιτυχία, τον έπαινο και το αίσθημα αγάπης από άλλο πρόσωπο, γεγονότα δηλαδή που έχουν θετικές συνέπειες σε σχέση με άλλες γνωστές καταστάσεις (Leary, Tambor, Terdal, Downs, 1995). Σε μη κλινικά δείγματα η *αυτοεκτίμηση* κυμαίνεται από μέση έως υψηλή (Baumeister 1999). Γενικά, η *αυτοεκτίμηση* είναι μια προσωπική εκτίμηση της αξίας του εαυτού.

Ατομικές διαφορές στην τάση για εισδοχή

Η *τάση για εισδοχή* δεν βρίσκεται στα ίδια επίπεδα για όλους τους ανθρώπους. Σε έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε σε κορίτσια και αγόρια ηλικίας 6 – 10 χρόνων βρέθηκε, ότι τα κορίτσια παρουσίαζαν μεγαλύτερη *τάση για εισδοχή*, η οποία

αυξανόταν σε συνάρτηση με την ηλικία (Schroth, 1979). Προκειμένου να προσδιοριστεί το περιεχόμενο των κατάλληλων συνθηκών περίθαλψης σε άτομα με υπέρταση ηλικίας 33 έως 63 ετών, ερευνήθηκαν οι ψυχολογικές τους ανάγκες και αναδείχθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών. Από τη μια οι συμμετέχουσες γυναίκες της έρευνας εκείνης παρουσίασαν μεγαλύτερη ανάγκη για εισδοχή, σε αντίθεση με τους άνδρες που σημείωσαν σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο ανάγκης για εισδοχή (O'Neill, 1976). Διαφορετικό επίπεδο στην *τάση για εισδοχή* παρατηρήθηκε μεταξύ παιδιών Άγγλο - Αμερικανών και Μεξικό - Αμερικανών (Kagan, 1981). Η *τάση για εισδοχή* έχει παρατηρηθεί ότι είναι πολύ έντονη και σε πληθυσμό ατόμων με σχιζοφρενείς τάσεις. Επιπρόσθετα, έχει βρεθεί ότι τα παιδιά με σωματικές αναπηρίες έχουν αυξημένη *τάση για εισδοχή* σε σχέση με τους συνομήλικούς τους (Pagdiwalla, 1988). Τέλος, έχει παρατηρηθεί ότι κάποια άτομα δεν παρουσιάζουν *τάση για εισδοχή*. Τα άτομα αυτά εμφανίζουν έντονη ανάγκη για απομόνωση και διάκεινται θετικά προς δραστηριότητες μη κοινωνικού περιεχομένου (Leary, Herbst, CMCrary, 2003). Από τα παραπάνω θεωρώ φαίνεται ότι η *τάση για εισδοχή* διαφοροποιείται από άτομο σε άτομο.

Η σημασία της αυτοεκτίμησης στη διερεύνηση των ατομικών διαφορών στην *τάση για εισδοχή*.

Η *τάση για εισδοχή* σαν χαρακτηριστικό της προσωπικότητας είναι σημαντική ή όχι για ένα άτομο, εάν επηρεάζει και επηρεάζεται από την προσωπική υποκειμενική αξιολόγηση του ατόμου γύρω από τον εαυτό του δηλαδή, την *αυτοεκτίμηση*. Η διερεύνηση της σχέσης λοιπόν ανάμεσα στην *τάση για εισδοχή* και την *αυτοεκτίμηση* έχει πρωτεύουσα σημασία αφού ο βαθμός αυτής της συσχέτισης δείχνει κατά πόσο ένα υψηλό επίπεδο της *τάσης για εισδοχή* υποκρύπτει μια θετική αυτο-αξιολόγηση. Στην περίπτωση όμως που δεν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ *τάσης για εισδοχή* και *αυτοεκτίμησης* τότε η *τάση για εισδοχή* απλά αποτελεί μόνο ένα ατομικό ουδέτερο χαρακτηριστικό της προσωπικότητας. Σύμφωνα με το σκεπτικό της Harter (1990) η *τάση για εισδοχή* θα σχετίζεται με την *αυτοεκτίμηση* στο βαθμό που το άτομο θεωρεί την *τάση για εισδοχή* ως κάτι σημαντικό. Σύμφωνα με την παραπάνω υποενοότητα «Το συναισθηματικό πρόσημο της εισδοχής» φαίνεται ότι η *αυτοεκτίμηση* θα σχετίζεται θετικά με την *τάση για εισδοχή*. Επίσης δεν μπορεί να απορριφθεί η πιθανότητα, αν και δεν μπορώ να την υποστηρίξω, η *τάση για εισδοχή* να αυξάνεται όσο μειώνεται η

αυτοεκτίμηση. Ένα τέτοιο εύρημα θα σημαίνει ότι υψηλά επίπεδα *τάσης για εισδοχή* υποκρύπτουν αρνητική αξιολόγηση του εαυτού.

Η σημασία της επάρκειας εισδοχής στη διερεύνηση των ατομικών διαφορών στην τάση για εισδοχή.

Η *επάρκεια εισδοχής* ουσιαστικά δείχνει το πόσο συχνά ένα άτομο εμπλέκεται σε κοινωνικές αλληλεπιδράσεις που καλύπτουν την *τάση του για εισδοχή*. Στην παραπάνω ενότητα «Αιτιολογώντας την εισδοχή» αναφέρθηκε ότι η εισδοχή σαν συμπεριφορά έχει θετικά αποτελέσματα για το άτομο. Σύμφωνα με τη θεωρία της συντελεστικής μάθησης οι συμπεριφορές που έχουν θετικές συνέπειες ενισχύονται. Μάλιστα ενισχύονται περισσότερο όσο πιο συχνά συμβαίνουν (Βοσνιάδου 2000). Έτσι εάν η εισδοχή έχει θετικά αποτελέσματα για ένα άτομο και ταυτόχρονα το άτομο αυτό έχει αρκετές ευκαιρίες για εισδοχή τότε το άτομο αυτό θα παρουσιάσει αυξημένη *τάση για εισδοχή*. Τον ίδιο ισχυρισμό θα μπορούσε να υποστηρίξει και μια διαφορετική προσέγγιση. Το φαινόμενο της απλής έκθεσης συμβαίνει όταν ένα άτομο διαμορφώνει θετική στάση προς κάτι απλά και μόνο από την συνεχή και επαναλαμβανόμενη έκθεση σε αυτό. Για παράδειγμα ένα τραγούδι μπορεί να μας αρέσει περισσότερο εάν τύχει να το ακούσουμε πολλές φορές. Με το σκεπτικό αυτό μπορούμε να υποθέσουμε, ότι τα άτομα, που έχουν θετικές εμπειρίες στην προσπάθειά τους για εισδοχή δηλαδή *επάρκεια στην τάση για εισδοχή* θα παρουσιάζουν αυξημένη *τάση για εισδοχή*.

Η διαφοροποίηση της τάσης για εισδοχή σύμφωνα με την σχεσιακή αλληλεξάρτηση

Ένας τρίτος παράγοντας που μελετάται σε σχέση με την *τάση για εισδοχή* είναι η *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* του ατόμου με τα άτομα στα οποία εισδέχεται. Ελέγχεται δηλαδή το εάν ο τρόπος της σχεσιακής αλληλεξάρτησης του ατόμου με τα άτομα που αλληλεπιδρά κοινωνικά σχετίζεται με το επίπεδο της *τάσης για εισδοχή*. Θεωρώ ότι το ατομικό επίπεδο της *τάσης για εισδοχή* δεν θα επηρεάζεται από τον τρόπο που ένα άτομο επιλέγει να εισδέχεται.

Υποθέσεις

Αυτή η εργασία έχει ως σκοπό να εξετάσει τις μεταξύ των ατόμων διαφορές στο επίπεδο της *τάσης τους για εισδοχή*. Για τη κατανόηση της πιθανής αυτής διαφοροποίησης θα ελεγχθεί η *σχέση τάσης για εισδοχή με την αυτοεκτίμηση, την επάρκεια εισδοχής και τη σχεσιακή αλληλεξάρτηση*. Όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα «Η σημασία της αυτοεκτίμησης στη διερεύνηση των ατομικών διαφορών στην *τάση για εισδοχή*» η *αυτοεκτίμηση και η τάση για εισδοχή* θα έχουν θετική σχέση. Κάτι τέτοιο υποστηρίζει πώς η *τάση για εισδοχή* είναι σημαντική για το άτομο. Η *επάρκεια εισδοχής και η τάση για εισδοχή* θα έχουν θετική σχέση. Η ιδέα αυτή προκύπτει από το σκεπτικό ότι η *τάση για εισδοχή* παρατηρείται εντονότερη σε άτομα που *απολαμβάνουν μεγαλύτερα επίπεδα εισδοχής*. Η διαφοροποίηση στη *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* δεν δικαιολογεί κάποια διαφοροποίηση στην *τάση για εισδοχή* έτσι η *σχεσιακή αλληλεξάρτηση και η τάση για εισδοχή* δεν αναμένεται να παρουσιάσουν κάποια σχέση. Συνοπτικά θα ελεγχθεί πώς διαφοροποιείται η *τάση για εισδοχή* από άτομο σε άτομο σε σχέση με την *αυτοεκτίμηση, την επάρκεια εισδοχής και την σχεσιακή αλληλεξάρτηση*.

Μέθοδος

Σχέδιο

Προκειμένου να εξεταστούν οι παραπάνω υποθέσεις κατασκευάστηκε ένα ερωτηματολόγιο με 39 ερωτήσεις, το οποίο μοιράστηκε σε φοιτητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Μέσω του ερωτηματολογίου αυτού μετρήθηκαν η *αυτοεκτίμηση, η τάση για εισδοχή, η επάρκεια εισδοχής και η σχεσιακή αλληλεξάρτηση*

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 81 φοιτητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (28 άνδρες, 53 γυναίκες) από τέσσερα Τμήματα και πιο συγκεκριμένα: Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Τμήμα

Πολιτικών Μηχανικών και Τμήμα Μηχανικών Βιομηχανίας. Οι ηλικίες των συμμετεχόντων κυμαίνονται από 19 έως 27 ετών ($M = 21.12$).

Διαδικασία

Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο στις αίθουσες του Πανεπιστημίου μετά από την ολοκλήρωση διαλέξεων των σχολών. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική και χρειάστηκε δέκα λεπτά χρόνος περίπου για τη συμπλήρωση των ερωτήσεων.

Μετρήσεις

Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με τέσσερις διαφορετικές κλίμακες. Οι δύο από αυτές ήταν μεταφράσεις σταθμισμένων κλιμάκων. Αναλυτικότερα χρησιμοποιήθηκαν:

Αυτοεκτίμηση: Η *αυτοεκτίμηση* μετρήθηκε με μια ελληνική προσαρμογή του RSE (Rosenberg Self-Esteem scale) Rosenberg, M. (1965) για τη μέτρηση της *αυτοεκτίμησης* (με ερωτήσεις όπως π.χ. Νομίζω ότι έχω αρκετά προσόντα., Είμαι σε θέση να κάνω κάποια πράγματα τόσο καλά όσο και οι άλλοι.). Η κλίμακα *αυτοεκτίμησης* είχε ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια ($\alpha = 860$).

Σχεσιακή αλληλεξάρτηση: Η *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* μετρήθηκε με μια ελληνική προσαρμογή του RISC (Relational-Interdependent Self-Construal scale) Cross and col. (2000) για τη μέτρηση της *σχεσιακής αλληλεξάρτησης* (με ερωτήσεις όπως π.χ. Συνήθως νοιώθω έντονα αισθήματα υπερηφάνειας όταν κάποιος κοντινός μου άνθρωπος πετύχει μια σημαντική διάκριση. Νομίζω ότι τις πιο σημαντικές πλευρές του ποιος είμαι μπορεί να τις βρει κάποιος αν δει τους φίλους μου και καταλάβει ποιοι είναι). Η κλίμακα *σχεσιακής αλληλεξάρτησης* είχε ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια ($\alpha = 714$).

Τάση εισδοχής: Η *τάση εισδοχής* μετρήθηκε με μια αυτοσχέδια κλίμακα (με ερωτήσεις όπως π.χ. Ακόμα και αν βρεθώ σε ένα τόπο που δεν με ξέρει κανείς θα κάνω πολύ γρήγορα πολλές γνωριμίες. Μου αρέσει πολύ να γνωρίζω άλλους ανθρώπους). Η κλίμακα *τάσης εισδοχής* είχε ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια ($\alpha = 762$).

Επάρκεια εισδοχής: Η *επάρκεια εισδοχής* μετρήθηκε με μια αυτοσχέδια κλίμακα (με ερωτήσεις π.χ. αρκετά συχνά νοιώθω πως δεν έχω κάποιον να μου κάνει παρέα. Θα ήθελα μέσα στην εβδομάδα να συναντιέμαι πολύ πιο συχνά με παρέες.). Η κλίμακα *τάσης εισδοχής* είχε ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια ($\alpha=691$).

Για όλες τις ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκε επταβάθμια κλίμακα από το 1(διαφωνώ απόλυτα) έως το 7(συμφωνώ απόλυτα). Οι ερωτήσεις των παραπάνω εργαλείων δόθηκαν ανακατεμένες σε ένα ενιαίο ερωτηματολόγιο (βλέπε Παράρτημα).

Αποτελέσματα

Η θετική σχέση *αυτοεκτίμησης με την τάση για εισδοχή* επιβεβαιώθηκε. Η ανάλυση έδειξε ικανοποιητική συσχέτιση ($r = .45, p < .01$) μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Είχε διατυπωθεί η υπόθεση ότι η *επάρκεια εισδοχής με την τάση για εισδοχή* θα έχουν θετική σχέση. Οι δύο μεταβλητές φάνηκε να παρουσιάζουν *ικανοποιητική* συσχέτιση ($r = .32, p < .01$) προς επαλήθευση της αρχικής υπόθεσης.

Η *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* όπως διατυπώθηκε προηγουμένως δεν αναμένονταν να παρουσιάσει κάποια σχέση με την *τάση για εισδοχή*. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων δεν έδειξε σημαντική συσχέτιση ($r = .18$) μεταξύ των δύο μεταβλητών επιβεβαιώνοντας την αρχική θεώρηση.

Τέλος η *αυτοεκτίμηση με την επάρκεια εισδοχής* παρουσίασαν θετική συσχέτιση ($r = .46, p < .01$)

Συζήτηση

Μέσα από αυτή την εργασία έγινε μια προσπάθεια να διερευνηθεί το εάν και πόσο διαφοροποιείται το επίπεδο στην *τάση για εισδοχή* από άτομο σε άτομο. Η εργασία αυτή ασχολήθηκε επίσης με τη σχέση μεταξύ της *τάσης για εισδοχή και της αυτοεκτίμησης, της εισδοχής και της σχεσιακής αλληλεξάρτησης*. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι η *τάση για εισδοχή* παρατηρείται σε διαφορετικά επίπεδα από άτομο σε άτομο ενώ η *αυτοεκτίμηση και η επάρκεια εισδοχής* σχετίζονται θετικά με την *τάση για εισδοχή*. Η διαφοροποίηση στην *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* δεν φαίνεται

να συνδέεται με διαφορές στο επίπεδο της *τάσης για εισδοχή*. Τα ευρήματα της έρευνας υποστηρίζουν την αρχική ιδέα της εργασίας αυτής. Έτσι σύμφωνα και με τα ερευνητικά αποτελέσματα φαίνεται ότι η *τάση εισδοχής* όχι μόνο διαφοροποιείται από άτομο σε άτομο, αλλά και τα άτομα που απολαμβάνουν τόση εισδοχή όση επιθυμούν, παρουσιάζουν αυξημένη *τάση για εισδοχή*. Άρα αναμένουμε ένας μαθητής για παράδειγμα που χαρακτηρίζεται από τους δασκάλους του ως κοινωνικός (με υψηλή *τάση εισδοχής*) να είναι παράλληλα αποδεκτός στους συνομηλίκους του. Κατ' αναλογία ένα μοναχικό παιδί (με χαμηλή *τάση για εισδοχή*) αναμένεται να είναι παράλληλα και μοναχό (με χαμηλή *επάρκεια εισδοχής*). Παρατηρείται λοιπόν, κάτι που ίσως να φανεί και περίεργο, ότι η υψηλή *τάση για εισδοχή* συνδέεται με υψηλή *επάρκεια εισδοχής*. Δηλαδή άτομα τα οποία νοιώθουν ικανοποιημένα από την εισδοχή που απολαμβάνουν επιθυμούν περισσότερο από άλλους την εισδοχή. Το εύρημα αυτό πιθανόν να προκαλέσει την περιέργεια, αφού κάποιος μπορούσε να σκεφτεί, ότι τα άτομα που δεν είναι ικανοποιημένα από το πόση εισδοχή έχουν (άτομα με χαμηλή *επάρκεια εισδοχής*) αυτά θα αναζητούσαν ευκαιρίες για εισδοχή (θα παρουσίασαν υψηλή *τάση εισδοχής*). Μάλλον όμως κάτι τέτοιο δεν ισχύει και πιθανόν η σχέση της *τάσης για εισδοχή με την επάρκεια εισδοχής* να δικαιολογείται (όπως υποστηρίχτηκε και προηγουμένως στην εισαγωγή) μέσω της ενισχυμένης συμπεριφοράς.

Στην εργασία αυτή φάνηκε επίσης η θετική σχέση της *τάσης για εισδοχή με την αυτοεκτίμηση*. Η υψηλή *τάση για εισδοχή* σύμφωνα με τα ευρήματα αντιστοιχεί σε υψηλή *αυτοεκτίμηση*. Αναμένεται λοιπόν, ότι άτομα που φαίνεται να τους αρέσει να ασχολούνται με κοινωνικές δραστηριότητες, κάνουν συχνά παρέες και έχουν μια έντονα κοινωνική ζωή, είναι πολύ πιθανό να διατηρούν θετική αξιολόγηση του εαυτού τους. Σε ανάλογη περίπτωση άτομα κοινωνικά αποτραβηγμένα (με χαμηλή *τάση για εισδοχή*) ίσως παρουσιάζουν χαμηλή *αυτοεκτίμηση*. Αυτή η παρατήρηση δίνει την εντύπωση ότι η *τάση για εισδοχή* έχει σημαντικό ρόλο για την αυτο-αξιολόγηση του ατόμου.

Ο συνδυασμός των δύο παραπάνω ευρημάτων είναι εύλογο να προκαλέσει στον αναγνώστη περαιτέρω απορίες. Εάν η *τάση για εισδοχή* συνδέεται θετικά με την *αυτοεκτίμηση* και υψηλή *τάση για εισδοχή* σημαίνει πολύ πιθανόν και υψηλή *επάρκεια εισδοχής*, τότε μήπως είναι και αναμενόμενο η *επάρκεια εισδοχής με την αυτοεκτίμηση* να έχουν θετική σχέση; Και πώς θα μπορούσε να εξηγηθεί μια τέτοια παρατήρηση; Τα άτομα που παρουσιάζουν υψηλή *τάση για εισδοχή* δείχνουν να διατηρούν και

υψηλή αυτοεκτίμηση ενώ παράλληλα θεωρούν ότι έχουν υψηλή *επάρκεια εισδοχής*. Αξιοσημείωτο είναι, εάν δεχτούμε το πνεύμα της εργασίας, ότι ενώ η υψηλή *τάση για εισδοχή* σχετίζεται με την *επάρκεια εισδοχής* μέσω της ενισχυμένης συμπεριφοράς η χαμηλή *τάση για εισδοχή* σχετίζεται με χαμηλή αυτοεκτίμηση. Γιατί η *τάση για εισδοχή* η οποία πιθανόν είναι υψηλή ή όχι ανάλογα με την *επάρκεια εισδοχής*, γιατί να αλληλεπιδρά με την εκτίμηση του ατόμου ως προς τον εαυτό του; Η εξέταση αυτής της πτυχής και η παραγωγή συμπερασμάτων γύρω από την παρατήρηση είναι έξω από τις δυνατότητες αυτής της εργασίας. Η θετική σχέση μεταξύ των τριών αυτών μεταβλητών, αλλά και ο τρόπος αλληλεπίδρασής τους θα μπορούσε να είναι θέμα για μια ακόμα έρευνα περισσότερο εμπειριστατωμένη και συστηματική.

Τέλος η σχέση της *τάσης για εισδοχή* με την *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* φάνηκε όχι αξιοσημείωτη. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ένα άτομο μπορεί να εκφράζει υψηλή *τάση για εισδοχή* είτε σε στενό κύκλο ατόμων είτε σε ένα πιο διευρυμένο σύνολο κοινωνικών συναναστροφών. Αυτή η έλλειψη συσχέτισης μεταξύ της *τάσης για εισδοχή* και της *σχεσιακής αλληλεξάρτησης* είναι περισσότερο ένα σημαντικό εύρημα παρά μια άχρηστη πληροφορία όπως θα νόμιζε κάποιος ακριβώς λόγω έλλειψης της οποιασδήποτε συσχέτισης. Η πληροφορία αυτή υποδεικνύει ότι πριν βγάλουμε συμπέρασμα μέσα από παρατήρηση για την *τάση για εισδοχή* για ένα άτομο πρέπει πρώτα να εξατομικεύσουμε τα μέσα παρατήρησης στην κάθε περίπτωση. Για παράδειγμα θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ένα μαθητή ως παιδί με υψηλή *τάση για εισδοχή* βλέποντας το να κάνει πολλές κοινωνικές συναναστροφές με άλλα παιδιά να αποζητά την εισδοχή σε οποιαδήποτε παρέα να γνωρίζει ίσως πολύ κόσμο και να μιλάει εύκολα σε άτομα που δεν γνωρίζει (*χαμηλή σχεσιακή αλληλεξάρτηση*). Με το ίδιο εργαλείο παρατήρησης ένας μαθητής με υψηλή *σχεσιακή αλληλεξάρτηση* θα χαρακτηρίζονταν παιδί με χαμηλή *τάση για εισδοχή*, κάτι που μπορεί να μην ισχύει αφού πιθανόν να εκδήλωνε υψηλή *τάση για εισδοχή* σε ένα στενό κύκλο ατόμων.

Κλείνοντας φαίνεται σκόπιμο να γίνει μια σύνοψη των αποτελεσμάτων της εργασίας αυτής. Η εργασία αυτή έδειξε ότι η υψηλή *τάση εισδοχής* σχετίζεται θετικά με υψηλή *επάρκεια εισδοχής* και θετική *αυτοεκτίμηση*. Επίσης υψηλή *τάση εισδοχής* μπορεί να παρατηρηθεί είτε σε άτομα με χαμηλή είτε υψηλή *σχεσιακή αλληλεξάρτηση*.

Βιβλιογραφία

- Belcher, J. R., & DiBlasio, F. A. (1990). The needs of depressed homeless persons: Designing appropriate services. *Community Mental Health Journal*, 26, 255-266.
- Belcher, J. R., & DiBlasio, F. A. (1990b). The needs of depressed homeless persons: Designing appropriate services. *Community Mental Health Journal*, 26, 255-266.
- Berscheid, E. and Reis, II. T. (1998). Attraction and close relationships. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske and G. Lindzey (eds), *The handbook of social psychology* (4th ed., Vol. 2, pp. 193-281). New York: McGraw-Hill.
- Coopersmith, S. (1984). *Coopersmith self-esteem inventories*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Cross, S. E., Bacon, P. L. & Morris, M. L. (2000). The relational-interdependent self-construal and relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 791-808.
- Cross, S., Morris M., Gore J. (2002). Thinking About Oneself and Others: The Relational-Interdependent Self-Construal and Social Cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 3, pp. 399-418.
- Foa, E. B. and Foa, U. G. (1975). *Resource theory of social exchange*. Morristown NJ: General Learning Press.
- Franzoi, S., (2002). *Social Psychology*. Mc Graw Hill int.
- Geist C. R., Hamrick T. J. (1983). Social avoidance and distress: Its relationship to self-confidence, and needs for affiliation, change, dominance, and deference. *Journal of Clinical Psychology*, 39 5, pp. 727-730.
- Harter, S. (1990c). Issues in the assessment of the self-concept of children and adolescents. In A. M. La Greca (Ed.), *Through the eyes of the child: Obtaining self-reports from children and adolescents* (pp. 292-325). Boston: Allyn and Bacon.
- Heckert, T. M. (2000). The creation of a new needs assessment questionnaire. *Journal of Social Behavior & Personality*, 15 1.
- Hewstone, M., Stroebe, W., (2001). *Introduction to social psychology*. Blackwell Publishing.
- Hodson, R. (2004). Work Life and Social Fulfillment: Does Social Affiliation at Work Reflect a Carrot or a Stick? *Social Science Quarterly* 85 2, p221, 19p.
- Hogg, M., Vaughan, G., (2002). *Social Psychology*. Pearson.
- Kagan, S. U. (1981). Social motives among Anglo American and Mexican American children: Experimental and projective measures. *Journal of Research in Personality*, 15 1, pp. 93-106.
- Kumari, K. Shailaja, Interpersonal needs in schizophrenic patients. *Indian Journal of Clinical Psychology*, Vol 15(2), Sep 1988. pp. 95-98.
- Leary, M. R-, Tambor, E. S., Terdal, S. K. and Downs, D. L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor: the sociometer hypothesis. *Journal of Personality and Social psychology*, 68, 518-30.
- Leary, M., Tambor, E., Terdal, S., Downs, D., Self in social psychology. Roy F. (Ed); pp. 87-104. New York, NY, US: Psychology Press, 1999. ix, 492 pp.
- Leary, Mark R. Herbst, Kenneth CMcCrary, Finding pleasure in solitary activities: desire for aloneness or disinterest in social contact?.; Jul2003, Vol. 35 Issue 1, p59, 10p
- Lilly, J. C. (1956). Mental effects of reduction of ordinary levels of physical stimuli on intact, healthy persons. *Psychiatric Research Reports*, 5, 1-9.
- Lukes, S. (1973). *Individualism*. Oxford, England: Basil Blackwell.
- McDougall, W. (1908). *An introduction to social psychology*. London: Methuen.

- Moody, Eric J., Internet use and its relationship to loneliness. *CyberPsychology & Behavior*, Vol 4(3), Jun 2001. pp. 393-401.
- Nurmi, Jari-Erik, Toivonen, Sari, Salmela-Aro, Katariina, Eronen, Sana, Social Strategies and Loneliness *Journal of Social Psychology*, , Dec97, Vol. 137, Issue 6
- O'Connor, S. and Rosenblood, L. (1996). Affiliation motivation in everyday experience: a theoretical perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 513-22
- Olivardia, R., Borowiecki, Biceps and Body Image: The Relationship Between Muscularity and Self-Esteem, Depression, and Eating Disorder Symptoms. *Psychology of Men And Masculinity*, 1524-9220, July 1, 2004, Vol. 5, Issue 2
- O'Neill, Mary F., Patients with hypertension: A study of manifest needs with self-actualization. *Nursing Research*, Vol 25(5), Sep-Oct 1976. pp. 349-351.
- Pagdiwalla, Kashmira D., A study of need patterns in orphans, delinquents and physically handicapped. *Journal of Personality & Clinical Studies*, Vol 4(1), Mar 1988. pp. 23-29.
- Pennebaker, J. W. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science*, 162-6.
- Perren, K., Arber, S., Davidson, K., Men's organisational affiliations in later life: the influence of social class and marital status on informal group membership. *Ageing & Society*; Jan2003, Vol. 23 Issue 1, p69, 14p, 2 charts, 2
- Rose, G., Shoham, A., Kahle, L., Batra, R., Social Values, Conformity, and Dress. *Journal of Applied Social Psychology*; 9/1/94, Vol. 24 Issue 17, p1501, 19p.
- Rosenberg, M. (1986a). *Conceiving the self*. New York: Basic.
- Schroth, Marvin L., The relationships between motives on the Children's Apperception Test. *Journal of Genetic Psychology*, Vol 134(2), Jun 1979. pp. 219-224.
- Shaw, Lindsay H., Gant, Larry M., Ann Arbor, In defense of the Internet: The relationship between Internet communication and depression, loneliness, self-esteem, and perceived social support. *CyberPsychology & Behavior*, Vol 5(2), Apr 2002. pp. 157-171.
- Wilson, A., Developing social skills and self-esteem in children with special needs. *Primary Educator*. 13244825, 2002, Vol. 8, Issue 3
- Κλεφτάρας, Γ. (1998). *Η κατάθλιψη σήμερα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κούτροβικ, Δ., (1998). *Συγκριτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Μακρή – Μπότσαρη, Ε., (2001). *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*. Ελληνικά Γράμματα
- Παπαδόπουλος, Ν., (1997). *Ψυχολογία*. Αθήνα.
- Τσοβίλη Θ., (2003). *Δυσλεξία και άγχος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Παράρτημα

Η δομή του ερωτηματολογίου

Το εργαλείο που μοιράστηκε περιείχε ερωτήσεις από τα ερωτηματολόγια Rosenberg Self-Esteem scale (RSE), το Relational-Interdependent Self-Conceptual scale (RISC) και δύο αυτοσχέδια ερωτηματολόγια για την τάση για εισδοχή και την επάρκεια εισδοχής. Οι ερωτήσεις από τα παραπάνω ερωτηματολόγια δόθηκαν ανακατεμένες. Οι ερωτήσεις που αφορούσαν το RISC ήταν: 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37, 39. οι ερωτήσεις που αφορούσαν το RSE ήταν 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38, οι ερωτήσεις που αφορούσαν την τάση εισδοχής ήταν 3, 4, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 19, 20, 23, 24, 27. και τέλος οι ερωτήσεις για την επάρκεια εισδοχής ήταν: 28, 31, 32, 35, 36. Η αξιοπιστία το μεταφρασμένων κλιμάκων RSE και RISC φάνηκε ικανοποιητική. Το ίδιο και οι αυτοσχέδιες κλίμακες της επάρκειας εισδοχής και της εισδοχής. Η ανάλυση έγινε με τη χρήση του δείκτη Cronbach's Alpha. Η κλίμακα RSE παρουσίασε αξιοπιστία ., Η κλίμακα RISC παρουσίασε αξιοπιστία ,714. Η κλίμακα τάσης εισδοχής παρουσίασε αξιοπιστία ,762. Η κλίμακα επάρκειας εισδοχής παρουσίασε αρχικά χαμηλή αξιοπιστία ,283 αλλά με την αφαίρεση της ερώτησης 32 στο ερωτηματολόγιο η αξιοπιστία ανέβηκε σε ,691.

Ερωτηματολόγια

Τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν παρατίθενται παρακάτω:

RSE*: 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38.

2. Γενικά, είμαι ευχαριστημένος/η με τον εαυτό μου.
6. Μερικές φορές νομίζω ότι δεν αξίζω καθόλου. (-)
10. Νομίζω ότι έχω αρκετά προσόντα.
14. Είμαι σε θέση να κάνω κάποια πράγματα τόσο καλά όσο και οι άλλοι.
18. Νομίζω ότι δεν έχω πολλά πράγματα για τα οποία να είμαι υπερήφανος/η. (-)
22. Σίγουρα, μερικές φορές αισθάνομαι άχρηστος/η. (-)
26. Αισθάνομαι ότι είμαι ένα άτομο που αξίζει τουλάχιστον όσο και οι άλλοι.

* Το σύμβολο (-) υποδεικνύει ότι η ερώτηση βαθμολογήθηκε αντίστροφα

- 30. Θα ήθελα να μπορούσα να έχω περισσότερο σεβασμό προς τον εαυτό μου. (-)
- 34. Γενικά, έχω την τάση να αισθάνομαι αποτυχημένος/η. (-)
- 38. Έχω μια θετική στάση προς τον εαυτό μου.

RISC: 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37, 39.

- 1. Το ποιος είμαι μπορεί να φανεί σε σημαντικό βαθμό από το ποιοι είναι οι στενοί μου φίλοι
- 5. Όταν αισθάνομαι κοντά σε κάποιο άτομο, έχω συχνά την αίσθηση ότι το άτομο αυτό αποτελεί σημαντικό κομμάτι του ποιος είμαι
- 9. Συνήθως νοιώθω έντονα αισθήματα υπερηφάνειας όταν κάποιος κοντινός μου άνθρωπος πετύχει μια σημαντική διάκριση.
- 13. Νομίζω ότι τις πιο σημαντικές πλευρές του ποιος είμαι μπορεί να τις βρει κάποιος αν δει τους φίλους μου και καταλάβει ποιοι είναι
- 17. Όταν κάνω σκέψεις για τον εαυτό μου, συχνά σκέφτομαι επίσης και τους στενούς μου φίλους και την οικογένειά μου.
- 21. Αν κάποιος πληγώσει έναν κοντινό μου άνθρωπο, νοιώθω να έχω πληγωθεί και εγώ
- 25. Γενικά, οι στενές φιλίες μου αποτελούν σημαντική πλευρά της εικόνας που έχω για τον εαυτό μου
- 29. Συνολικά, οι στενές φιλίες μου δεν επηρεάζουν ιδιαίτερα το πώς νιώθω για τον εαυτό μου.
- 33. Οι στενές μου φιλίες είναι ασήμαντες για την αίσθηση που έχω για το τι άνθρωπος είμαι
- 37. Το πόσο περήφανος/η νοιώθω πηγάζει από το να ξέρω ποιους έχω για φίλους
- 39. Όταν δημιουργώ μια στενή φιλία με κάποιον, συνήθως αναπτύσσω μια ισχυρή αίσθηση ταύτισης με τον άνθρωπο αυτό

Τάση εισδοχής: 3, 4, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 19, 20, 23, 24, 27.

- 3. δεν μου προσφέρει καθόλου ευχαρίστηση να κάνω παρέα με άλλους ανθρώπους. (-)
- 4. προσπαθώ να αποφεύγω τα πάρτι και παρόμοιες κοινωνικές συγκεντρώσεις.(-)
- 7. ακόμα και αν βρεθώ σε ένα τόπο που δεν με ξέρει κανείς θα κάνω πολύ γρήγορα πολλές γνωριμίες.
- 8. μου αρέσει πολύ να γνωρίζω άλλους ανθρώπους.
- 11. με ευχαριστεί τον ελεύθερο χρόνο μου να κάθομαι μαζί με παρέα και να συζητώ.
- 12. αγχώνομαι πολύ όταν είμαι παρέα με άλλους
- 15. είναι πολύ συγκεκριμένα και ελάχιστα τα άτομα που μπορώ να κάνω μαζί τους παρέα. (-)

16. θεωρώ ότι κάποιος το ελεύθερο του χρόνο δεν πρέπει να τον σπαταλά κάνοντας παρέα με άλλα άτομα (-)
19. μου αρέσει να έχω γνωριμίες με τους γείτονες μου
20. αν βρεθώ σε μέρη με ανθρώπους που δεν γνωρίζω συνομιλώ μαζί τους
23. αποφεύγω να κάνω επισκέψεις σε φιλικά σπίτια(-)
24. ένας από τους λόγους που θα συμμετείχα σε μια ομάδα (καλλιτεχνική, αθλητική, πολιτική, πολιτιστική), θα ήταν και για να γνωριστώ με άλλα άτομα.
27. αν πήγαινα σε ξένες χώρες οπωσδήποτε θα ήθελα γνωριστώ προσωπικά με εκεί κάτοικους.

Επάρκεια εισδοχής: 28, 31, 32, 35, 36.

28. Όταν προτείνω κάτι (π.χ. μια έξοδο για διασκέδαση, μια πρόταση για εκδρομή), κανείς δεν θέλει να συμμετάσχει. (-)
31. Αρκετά συχνά νοιώθω πως δεν έχω κάποιον να μου κάνει παρέα (-)
32. Θα ήθελα μέσα στην εβδομάδα να συναντιέμαι πολύ πιο συχνά με παρέες. (-)
35. Νοιώθω ότι οι φίλοι μου με έχουν εγκαταλείψει. (-)
36. Συχνά εύχομαι να είχα περισσότερους φίλους. (-)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000074 731

